

Vergaderjaar 1998–1999

26 206

Emancipatiebeleid 1999

Nr. 6

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 9 maart 1999

1. Aanleiding

In de Begrotingsbrief Emancipatiebeleid 1999¹ kondigde ik aan dat ik vóór het zomerreces 1999 aan het parlement een meerjarennota zal aanbieden met een verkenning van de trends, de risico's en de kansen voor het emancipatieproces in de 21e eeuw. Daarin zal ik tevens een eerste richting aangeven voor het emancipatiebeleid op middellange termijn. Inmiddels is een intensief voorbereidingstraject voor het ontwikkelen van de meerjarennota van start gegaan, waar ik uw Kamer over wil informeren.

2. Achtergrond

Het emancipatiebeleid is nationaal en internationaal volop in beweging. Zonder twijfel is in de afgelopen vijf à tien jaar een versnelling opgetreden in het emancipatieproces van vrouwen. In Nederland, maar ook in veel andere landen, heeft zich een zogenaamde stille revolutie voltrokken met name op het gebied van het onderwijs. De huidige jonge generatie meisjes is historisch gezien de eerste generatie die vrijwel hetzelfde opleidingspeil heeft bereikt als de jongens. Ook de arbeidsmarktparticipatie en de deelname van vrouwen aan politiek en openbaar bestuur zijn met grote stappen vooruit gegaan, zeker als dit wordt afgemeten aan de moeizame vorderingen die vrouwen konden maken in de decennia daarvoor.

Toch is bij nadere beschouwing ook sprake van stagnerende ontwikkelingen die voor de wat langere termijn onwenselijke gevolgen kunnen hebben voor vrouwen en de samenleving als geheel.

Zoals de Sociaal-Economische Emancipatie-Index aantoont, die ik uw Kamer bij brief van 24 februari jl. toestuurde, blijft economische zelfstandigheid van vrouwen, uitgangspunt voor de 1990-generatie, beperkt tot een relatief kleine groep. Het overgrote deel van de vrouwen heeft deeltijdbanen en bereikt daarmee geen economische zelfstandigheid

¹ (Kamerstukken II, 1998–1999, 26 206, nr. 1)

hetgeen het risico van verarming op latere leeftijd met zich meebrengt. Uit het Jaarboek Emancipatie 1998 blijkt dat nog slechts 25% van het totale inkomen van actieven in handen van vrouwen is. In een vergrijzende en ontgroenende samenleving zijn dit niet te onderschatten risico-factoren.

Ook als het gaat om de organisatie van zorg is er geen reden voor tevredenheid.

Ondanks veranderde opvattingen over de «zorgrol» van mannen en vrouwen blijft het overgrote deel van de zorg rusten op de schouders van vrouwen. Welke consequenties deze dubbele belasting heeft voor stress, ziekteverzuim en de stagnerende doorstroom van vrouwen naar hogere functies is nog niet met zekerheid te zeggen. Wel mag worden verondersteld dat het mede deze ontwikkelingen zijn waarom Nederlandse vrouwen de hoogste leeftijd ter wereld kennen waarop zij hun eerste kind krijgen.

De moeizame combinatie van arbeid en zorg speelt daarin ongetwijfeld een rol.

Stagnatie is er ook in de doorstroom van vrouwen naar de hoge functies in arbeids-organisaties, bestuur en wetenschap.

De Commissie Dagindeling heeft aangetoond dat het ontstaan van een overgeorganiseerd en stressvol bestaan van werkende ouders met kinderen een maatschappelijk vraagstuk aan het worden is. Emancipatie van vrouwen, zich uitend in een eigen carrière die vaak gecombineerd wordt met de zorg voor kinderen, vergt aanpassing van structuren en culturen waarbij de aandacht voor zorg en de dagindeling van de samenleving centraal komen te staan.

Kortom: het emancipatieproces is verre van voltooid, hoezeer men dat oppervlakkig gezien ook zou mogen denken. Er zijn grote veranderingen ten goede bereikt maar het lijkt erop dat we toe zijn aan het opsporen van de dieperliggende belemmeringen die gelegen zijn in structuur en cultuur van de samenleving.

Op basis van deze overwegingen heeft het kabinet een emancipatiebeleid uitgezet dat gericht is op concrete verbeteringen van voorzieningen en voorwaarden zoals uitbreiding van de kinderopvang, aangepaste verlofregelingen en het stimuleren van experimenten die de dag-indeling van de samenleving zodanig verbeteren dat het combineren van taken wordt vergemakkelijkt.

Daarnaast is het nodig om de trends van het emancipatieproces voor de wat langere termijn te bestuderen zodat de kansen en risico's helder in kaart kunnen worden gebracht. Op basis daarvan kan een eerste richting voor het emancipatiebeleid van de 21e eeuw worden gekozen. Tegen deze achtergrond heb ik gekozen voor het uitbrengen van een meerjarennota met verkenningen van de belangrijkste trends en de eerste conclusies voor het beleid daaruit.

3. Nederlands emancipatiebeleid in internationaal verband

De Meerjarennota zal niet alleen dienen als bouwsteen voor het Nederlandse emancipatiebeleid voor de langere termijn maar ook ter voorbereiding van de Nederlandse inbreng bij de follow-up van de VN Vierde Wereldvrouwenconferentie die in juni 2000 in New York zal plaatsvinden. De VN-lidstaten hebben in Beijing in 1995 het Platform for Action aanvaard waarmee een stimulans werd gegeven aan de wereldwijde uitvoering van emancipatievoornemens op twaalf centrale terreinen. Tijdens een Speciale Zitting van de Algemene Vergadering van de VN in het jaar 2000 zal worden vastgesteld wat de stand van zaken is op elk

terrein en welke conclusies uit de ontwikkelingen kunnen worden getrokken voor het emancipatiebeleid in de jaren daarna.

Ter voorbereiding hiervan is aan alle lidstaten gevraagd een implementatierapport op te stellen en tevens om de inbreng voor te bereiden voor de beraadslaging over de follow-up Beijing. Nederland zal in april 1999 het implementatierapport indienen.

De Meerjarennota zal, mede met het oog op de VN-vergadering in 2000, na de zomer van 1999 ter advisering en discussie worden aangeboden aan adviesorganen en een breed maatschappelijk veld.

De resultaten hiervan zullen worden verwerkt in de Nederlandse inbreng voor de VN.

Na juni 2000 zal ik de resultaten van de Nederlandse- en de VN-beraadslagingen verwerken in de vaststelling van het emancipatiebeleid na het jaar 2000.

4. Eerste fase: de totstandkoming van de meerjarennota

Een brede discussie en communicatie over het emancipatiebeleid van de toekomst zijn van essentieel belang. Daarom heb ik ervoor gekozen de meerjarennota voor te bereiden door middel van een open en zorgvuldig opgezet traject met een zo groot mogelijke wisselwerking met externen. In het proces zijn twee fasen te onderscheiden:

1. Totstandkoming van de meerjarennota in de eerste helft van 1999.
2. Aanbieding van de meerjarennota voor advies en maatschappelijke discussie in de tweede helft van 1999 met als afronding de formulering van beleid na het jaar 2000.

In deze brief zal ik met name ingaan op de eerste fase. Over de tweede fase die start na de zomer zal ik u berichten bij het aanbieden van de meerjarennota.

De nota komt tot stand langs twee sporen:

Langs het ene spoor heb ik een intensief traject gestart waarin verkenningen worden verricht op een vijftal terreinen die van centrale betekenis zijn voor het emancipatiebeleid van de toekomst. Hiertoe heb ik op vijf terreinen wetenschappers gevraagd verkenningen te maken met een beschrijving van de huidige stand van zaken en een korte terugblik op succesvolle en minder succesvolle ontwikkelingen. Daarnaast zullen deze wetenschappers op basis van de verwachte trends en trendbreuken prognoses geven voor de voortgang van het emancipatieproces tot het jaar 2010. De schrijvers hebben de ruimte gekregen voor een eigen interpretatie, uiteraard zoveel mogelijk onderbouwd met resultaten uit onderzoek en cijfermateriaal.

Daarbij heb ik gekozen voor een drietal klassieke terreinen waaraan de stand van zaken van de emancipatie van vrouwen kan worden afgemeten en een tweetal terreinen die kenmerkend zijn voor de nieuwere ontwikkelingen.

De drie «klassieke» terreinen zijn de volgende:

- arbeid, zorg en inkomen
- politieke en maatschappelijke besluitvorming
- mensenrechten van vrouwen

De «nieuwe» terreinen waarop verkenningen worden verricht zijn:

- dagindeling; de organisatie van het dagelijks leven in ruimte en tijd
- informatiemaatschappij en de gevolgen daarvan, onder meer voor de organisatie van arbeid en zorg,

Naast dit wetenschappelijke spoor heb ik een interactief spoor uitgezet, gericht op een zo groot mogelijke inbreng van buitenaf in een vroegtijdig stadium van beleidsvorming. Dit interactieve spoor is vandaag van start

gegaan met een startconferentie onder de werktitel «Hoe voorspel- (tel)baar is emancipatie in de 21e eeuw?». Voor deze conferentie heb ik een beperkt doch divers gezelschap uitgenodigd uit verschillende sectoren om te spreken over de zichtbare en minder zichtbare ontwikkelingen op het gebied van emancipatie.

Daarbij heb ik mij met name gericht op mensen die wel geïnteresseerd zijn in het emancipatieproces maar niet gerekend kunnen worden tot de specialisten op dit gebied. Op die wijze hoop ik eventuele blinde vlekken op het spoor te komen en onverwachte invalshoeken en nieuwe dimensies voor het toekomstig beleid te ontdekken.

De resultaten van deze startconferentie zullen vervolgens worden ingebracht in een expertmeeting die eind maart zal worden georganiseerd.

Tijdens deze expertmeeting zullen schrijvers van de verkenningen en ambtelijke vertegenwoordigers van DCE en de vijf meest betrokken departementen, alsmede enkele experts, van gedachten wisselen over de interpretatie van de bevindingen tot dan toe. Mogelijk valt een «rode draad» te onderkennen door de diverse terreinen heen. Onderwerp zal ook zijn de plaats die moet worden toegekend aan enkele algemene aspecten zoals de doorbreking van stereotype beeldvorming, de betekenis van cultuur en de diversiteit van de samenleving, de rol van mannen en internationale ontwikkelingen.

De verkenningen, startconferentie en expertmeeting, alsmede de interdepartementale voorbereiding op de vijf genoemde terreinen, zullen de bouwstenen leveren voor de laatste bijeenkomst in het interactieve traject: een conferentie met de titel «Visie en strategie».

Tijdens deze conferentie zullen de schrijvers van de verkenningen, de vertegenwoordigers van departementen, enkele algemene experts en vertegenwoordigers uit het emancipatieveld praten over de consequenties van de beschreven trends en mogelijke keuzes voor de te voeren strategie. Kansen, bedreigingen, omissies en internationale dimensies zullen aandacht krijgen zodat ik bij de opstelling van de meerjarennota en de formulering van een eerste richting voor het emancipatiebeleid voor de 21e eeuw voldoende aspecten kan afwegen.

Tot nu toe is zowel door schrijvers als door de gevraagde experts met grote inzet en met enthousiasme gereageerd op de plannen en de voorgestelde werkwijze. Ik heb er dan ook vertrouwen in dat in relatief korte tijd een maximale en kwalitatief goede inbreng kan worden verkregen voor de verdere gedachtebepaling voor het emancipatiebeleid van de toekomst.

5. De tweede fase: meerjarennota ter advisering en voor maatschappelijke discussie aangeboden.

Tegelijkertijd met de aanbieding van de meerjarennota aan uw Kamer zal ik deze ter advisering aanbieden aan de SER en mogelijk ook aan nog enkele andere adviesorganen. Uiteraard zal ik de adviesaanvraag met name toespitsen op het terrein van het betreffende adviesorgaan. Tevens zal de nota ter discussie worden aangeboden aan het maatschappelijk veld zodat ik ook hun inbreng kan meenemen.

Op welke wijze deze tweede fase verder vorm zal krijgen zal ik uw Kamer te zijner tijd uiteraard laten weten.

Over de eerste fase zal verslag worden gedaan bij de aanbieding van de Meerjarennota deze zomer.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
A. E. Verstand-Bogaert